

Jongens in Kamp Amersfoort

“Kort na die Dolle Dinsdag gingen ze weg. Op reis. En ik moest blijven. Op de woning passen. Ze zouden snel weer terugkomen. Het was een rot-tijd en je dacht daar verder niet over na. De oude heer gaf een enveloppe met driehonderd gulden.”

Ik kijk pa aan. Het is 3 september 2015 en we hebben de televisie uitgezet. Oranje heeft in de Arena het vijandelijk doel niet weten te vinden. IJsland wel. Ons Europees avontuur lijkt ten einde. Al snel gaat het over vroeger. Over de Lindelaan. Over wat zijn vader op Dolle Dinsdag zei:

“Pas goed op, doe geen stomme dingen en wat je niet nodig hebt, geef je straks weer terug. Wij moeten er nu vandoor. Ik hoor het hem nog zeggen. Afgemeten, geen ruimte voor twijfel of vragen! Of ik mee had gekund? Dat kwam totaal niet in mij op. Ik bleef.”

Ik kijk pa aan. Vrijwel onbewogen vertelt hij, alsof hij voorleest uit een woordenboek. Hij rijgt de woorden aaneen en zet keurig op de juiste momenten punten en komma's. Geen spoor van emotie; het lijkt niet om *hem* te gaan.

“Pa, in de archieven is sprake van twee zoons. Een minderjarige, dat was jij natuurlijk. Maar wie was andere dan?”

“Henri. Die was er ook bij. Niet direct maar kort daarna. Mijn vader heeft hem uit Amsterdam laten komen. Henri woonde namelijk in Amsterdam, die had weinig tot niks met ons van doen. Leidde zijn eigen leven. Die was ook al ouder, midden twintig. Waarschijnlijk vonden ze het toch wel onverantwoord om mij als enige op de Lindelaan te laten passen. Henri vertelde mij in die dagen over zijn diensttijd. Hij werd in het voorjaar van 1940 gemobiliseerd, wist je dat?”

Ik schud mijn hoofd.

“Hij zat bij het 22-infanterie regiment op de Grebbeberg. Overigens heeft hij daar niet gevochten. Van Henri weet ik dat ze al heel snel de benen namen, weg uit de ellende. Te voet en met de fiets. En dat ze op hun vlucht verdwaalden. Bleek dat alle bewegwijzering was verwijderd om de Duitsers te hinderen. Maar ja, dat je eigen mannen ook verdwaalden, daar was niet over nagedacht. Dat was een vreemde toestand.

Ik hield met Henri de wacht aan de Lindelaan. Wat we al die tijd deden? We hielden de tuin bij. Het was een grote tuin, ja. Ik heb daar een heel stelletje bomen omgelegd. Daarmee stookten we de kachels. De winter was streng. Dat herinner ik me nog goed. Vooral in januari was het niet te harden. Toen zijn we verschillende keren 's nachts op de fiets het dorp uitgereden. We hadden een kleine aanhanger gemaakt die je achter de fiets

kon hangen en daarin paste een flinke hoeveelheid hout. We gingen ruim na middernacht het bos in, hout sprokkelen en bomen omhakken. Dat was gevaarlijk. Als de moffen je te pakken kregen dan hing je.

In de kelder stond ingeblikt eten. Daar aten we soms van. Overdag kwamen we nauwelijks buiten. Dat was veel te link. De situatie was gespannen en die Duitsers sloegen om zich heen. Die waren gefrustreerd. Ook in Driebergen voerden ze razzia's uit voor de Arbeitseinsatz."

KOTÄLLA

"Ergens in februari van '45 ging het fout. Ik denk dat bureen mooie sier dachten te maken door ons te verlinken bij de mof. 's Middags stopte er een groene legertruck. Ik keek door een bovenraam. Enkele Duitsers stapten uit, Henri deed open en toen was het *mitkommen!* Moesten we aan de achterkant via een klein laddertje het vrachtdeel in. Zaten we tussen de Wehrmachtsoldaten op een houten bankje. Ik was ongerust en kon alleen maar denken aan de reactie van de oude heer. Dat we het fout hadden gedaan. Dat we ons hadden laten oppakken. Dat ging thuis gedoe opleveren. Daaraan dacht ik, in die vrachtwagen. Daar zag ik zeer tegenop! De Duitsers in de truck waren vriendelijk. Waarom ook niet? Ik had niks gedaan. Ik was amper achttien en paste op het huis van mijn vader. Ik had weinig te vrezen, toch?"

Hij valt stil. Mijn gedachten dwalen af. Tegenover mij zit mijn vader. Hij heeft gehoorapparaten in en vanuit een kastje aan de muur loopt verse zuurstof in een slang naar zijn neus. Hij vertelt over zijn oorlogstijd. Hoe oud ben ik nu, hoe oud is hij? Samen goed voor honderdveertig jaren en nooit eerder bracht zijn stem de oorlog zo dichtbij. Hij vertelt over de vrachtwagen die uiteindelijk stopte op de appelplaats van Kamp Amersfoort. Ik vraag me af hoe erg dat daar was.

's Avonds glijden mijn ogen over wat Amersfoortse getallen: in totaal zijn in Kamp Amersfoort meer dan 35.000 gevangenen geregistreerd. Bijna 20.000 moesten op transport naar Duitsland. Ruim 14.000 gevangenen gingen naar concentratiekampen en meer dan 5.000 naar werkkampen bij Duitse bedrijven. Veel mensen kwamen nooit meer terug. Ten minste 658 gevangenen overleden in Kamp Amersfoort. Van deze 658 zijn ruim 400 gevangenen in de nabije omgeving van Kamp Amersfoort geëxecuteerd. Daar zat hij dan. Omdat CPM hem had achtergelaten. Omdat de bureen hun kans schoon zagen. Omdat zijn oudere broer een Duitse schone onderdak gaf. Dat althans, vertelde mijn vader na een korte pauze.